

A TERMÉSZETI KÖRNYEZET – KÖRNYEZETPSZICHOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉSben

DÚLL ANDREA¹, DÓSA ZSUZSANNA²

¹ELTE PPK Kísérleti Általános Pszichológia Tanszék,

1064 Budapest, Izabella u. 46. e-mail: dullandrea@freemail.hu

²ELTE Pszichológia Doktori Iskola, Magatartástudományi Program,

Csongrádi Forrás Kft., 6640 Csongrád, Hegyi A. u. 12., e-mail: platan88@vipmail.hu

Kulcsszavak: környezetpszichológia, természetes/épített környezet, természetélmény, környezeti/természeti attitűdök, természetvédelem, ökopszichológia, környezeti preferenciák

Összefoglalás: A természetes/épített környezet megkülönböztetése számos környezetpszichológiai elmélet (vö. Dúll, 2001) alapja. Ezeknek a teóriáknak fontos jellegzetessége, hogy – különböző módon ugyan, de – szorosan összekapcsolhatók a pszichológia egyéb területeinek egészséggel és életminőséggel kapcsolatos megfontolásaival. A természeti környezet pszichológiájával kapcsolatban két nagyobb területet vizsgálnak a kutatások: az attitűdöket (értékelő viszonyulásokat, pl. elégedettség a környezettel, természetvédelem, környezeti problémák kérdése), és a környezeti preferenciákat. Utóbbi preferencia-kutatások jellegzetesen evolúciós szemléletűek: az elképzelések szerint a jelenlegi tájpreferenciák adaptivitásuk miatt alakultak ki. Az ún. zöld élmények és az ezekkel kapcsolatos környezetpszichológiai eredmények közelebb visznek az ember pihenési, rekreációs viselkedésének, és a természeti környezet ebben betöltött szerepének megértéséhez is.

A természetes és az épített környezet pszichológiai megkülönböztetése

A környezetpszichológia tranzakcionális szemlélete (DÚLL 2001, 2002) szerint ember-környezet tranzakcióról, azaz valódi, teljes értelemben vett kölcsönhatásról, egymásra definiáltságról beszélünk: a helyek/terek hatnak ránk, ugyanakkor – szimultán módon – hatással vagyunk a helyekre, jelentést tulajdonítunk nekik.

A természetes környezet fogalma pszichológiai szempontból nem határozható meg egyértelműen. Első megközelítésben nyilvánvalónak tűnik, hogy „természetes” az, ami (1) nem ember által kialakított, azaz nem épített, másrészt, (2) ami természetes elemekből áll. Ezzel a megközelítéssel azonban több probléma is van (WOHLWILL 1983). (a) Bizonyos természetes környezetekben nincs semmi nyilvánvalóan mesterséges, mégis, a hely az emberi cselekvésnek köszönheti, ahogyan kinéz (pl. trágyázás után szépen fejlődnek a növények). Ebben az esetben akkor beszélhetünk természetes környezetről, ha nem vehető észre az aktuális vagy korábbi emberi beavatkozás. (b) A legtöbb helyen megmutatkoznak az ember észlelhető nyomai. Ilyenkor a természetes környezet kritériuma az, hogy az adott területen a természetes környezet túlsúlyban maradjon az épített szemben, mind kinézete, mind használata alapján. (c) Gyakori, hogy a természetes helyek/elemek az épített környezeteken belül találhatók. Ekkor a természetes és az épített elemek aránya a meghatározó. (d) Sokak szerint a legnagyobb különbség a természetes és a mesterséges/épített között az, hogy a természetes környezet elemei az evolúció során jöttek létre, és maradtak fenn sikeresen a természet részeiként. Ez a megfontolás vezet ahhoz a fentiekől eltérő, de ugyancsak fontos szempontoz, hogy a természetes/természeti kifejezést sokszor használják olyan értelemben, mint nem ember által alkotott, érintetlen, zavartalan, és így szembe állítják a mesterséggel, az építettel. Nem ér-

demes azonban elfelejtenünk, hogy bizonyos értelemben az ember által létrehozott környezetek is a természet törvényei szerint működnek (SZÁRAZ és JAKAB 2002).

A természeti/épített környezet elkülönítése tehát felfogható pszichológiai folyamatként is, amelyben fontosabbak között a hely fizikai tulajdonságainak észlelése, a rájuk irányuló figyelem, tanulás és érzelmek. A természetes–épített környezet elkülönítésében tehát nem csak a fizikai ingereket, tulajdonságokat kell figyelembe vennünk (bár ezek észlelése természetesen bonyolult biológiai–pszichológiai folyamat), hanem a tényleges élménybeli változókat is. A természeti jelenségeket a hozzájuk társuló pszichológiai élményben gyakran kapcsoljuk össze valamiféle magasrendű determinizmussal – pl. egyensúly, tökéletesség, változatosság, egység –, és ez gyakran csodálatot és biztonságérzetet kelt az emberben (LE CORBUSIER 1981).

Ebben az értelemben akkor beszélhetünk természetes környezetről, ha az egyén élményének fókuszában a természetes van túlsúlyban az épített képest – ez a természetélmény (HARTIG és EVANS 1998). Kiegészítésként fogadjuk el, hogy környezetpszichológiailag egy hely természetesnek tekinthető, amennyiben a hely pszichológiai (kognitív, érzelmi, szimbolikus, viselkedéses) jelentésének (DÜLL és URBÁN 1997) tartalma természeti. E kiegészítés alapján jobban megérthető és magyarázható a fenti módon definiált természetes környezetek (így pl. virágcserepekben nevelt növények, állatkertek vagy a kórházi ágyból nézett park) rekreációs hatása, amit a környezet- és egészségpszichológusok kiterjedten kutatnak.

A természeti helyek környezetpszichológiája: attitűdök és preferenciák

A vizsgálatok ezen a területen két nagyobb témába rendeződnek: a kutatók (1) a környezeti attitűdök, és (2) a környezeti preferenciák szerteágazó területein vizsgálódnak.

Környezeti attitűdök

Az attitűdök kutatása a pszichológia egyik hagyományos, nagymúltú területe (HALÁSZ et al. 1979). Mint minden attitűd, a környezeti attitűd is három komponensből – kognitív, érzelmi, viselkedéses – tevődik össze. A környezeti/természeti attitűd értékelő viszonyulást jelent (1) tágabban a fizikai környezethez általában, vagy konkrétan egy adott helyhez, (2) a fizikai környezet valamilyen sajátosságához, vagy (3) egy olyan témához, amely az épített/természeti környezetre vonatkozik (HOLAHAN 1982).

A környezetpszichológusok számos problématerületen vizsgálják a környezeti attitűdöket. Kutatják az emberek elégedettségi szintjét a lakóhelyi környezetükkel és jövőbeli preferenciáikat ezzel kapcsolatban, például azt, hogy ki mit tekint ideális lakókörnyezetnek. Fontos vizsgálati terület az is, hogy a természeti környezet milyen sajátosságait szeretik leginkább az emberek (erről lásd alább). Mivel a szakkifejezés ebben a formájában ennyire szerteágazó területeket jelöl, alább a célzottabb tárgyalás érdekében a természeti attitűdök fogalmát fogjuk használni.

A természeti attitűdöket a környezetpszichológusok első közelítésben történeti-kulturális szempontból vizsgálják; pl. azt a kérdést boncolgatják, hogy a különböző társadalmakban letapogatható eltérő attitűdök milyen vallási, kulturális másságokban gyöke-

reznek. Néhány elméletalkotó (a kultúrantropológusokkal egyetértésben) például kiemeli, hogy a keresztény hagyományok szerint – szemben például a hindu vallás téziseivel – az ember nem szerves része a természetnek, hanem ura: a természet célja, hogy az embert szolgálja. Ebben az évezredes hagyományban gyökerezik szerintük a nyugati ember természetet leigázó szemlélete. A keresztény isteneszme távol áll az archaikus vallási attitűdtől, ahol a vallásos tisztelet transzcendens tárgya a természetben – és nem azon kívül – jelenik meg. Ugyanakkor éppen a teremtő és teremtménye közötti kapcsolat személyességének, erkölcsi jelentőségének kiemelése, valamint az ember közvetítő helyzete a transzcendens és az anyagi világ között akár motiválhatná is a zsidó-keresztény hagyomány alapján nevelkedett európai embert, hogy etikus (felelős, kíméletes, fenntartó és gondoskodó) viselkedést tanúsítson a növény- és állatvilággal kapcsolatban. Indulatosabb álláspontok szerint, mára a nyugati világban mégis az a tendencia, hogy – az ember vallásban elfoglalt, természet fölé helyezett, központi helyzetének megfelelően – a természetet előbb az elfogulatlan tudományos vizsgálódás, majd a technológiai beavatkozás és az üzleti kalkuláció tárgyává alacsonyították (LÁNYI 2004).

Az emberi viselkedést környezeti kontextusban kutató pszichológusok másik, a fentivel szoros kapcsolatban levő vizsgálati területe a természeti attitűdökkel kapcsolatban a természetvédelem, a környezeti problémák kérdése. Az utóbbi száz évben az emberiség gyors iramban történő fejlődése maga után vonta az emberi szükségletek és létfeltételek mennyiségi és minőségi növekedését, mely egyre több nyersanyagot, élelmiszert és energiát igényel. Például az agrártevékenységtől kívánt egyre nagyobb követelmények, egyre erősebben igénybe veszik és rontják a környezetet (talajt, vizet, levegőt), ami nagyban hozzájárult napjaink „környezeti kríziséhez”. Ezért fel kell ismernünk a környezet kölcsönhatás-rendszerének törvényszerűségeit, és figyelembe kell vennünk, hogy a természet milyen mértékű emberi beavatkozást képes elviselni (SZÉKY 1979).

A környezetpszichológusok sokat tanultak a bioökológusoktól, mind fogalmi-elméleti, mind módszertani szempontból (DÜLL 2001). Ez elméleti szinten elsősorban a környezet és a viselkedés kapcsolatának a pszichológia számára viszonylag új típusú meghatározását jelentette: eszerint a viselkedést úgy lehet megérteni, mint az összetett környezeti (azaz fizikai és biológiai) tényezőkhez való társas alkalmazkodás eszköztét (WILLEMS 1977). Módszertanilag a viselkedés részben laboratóriumi körülmények között, részben pedig a terepen történő, longitudinális és naturalisztikus tanulmányozása került előtérbe. A 60-as években részben ennek következményeképpen a pszichológiában is felmerült a globális környezeti problémákkal – mint például a túlnépesedés (CALHOUN 1972), a nagyvárosok (MILGRAM, 1970), vagy a környezetrombolás és -szennyezés (GARDNER et al. 1996) – kapcsolatos kérdések lélektani megértésének és magyarázatának igénye. Az ekkoriban végzett kutatások az ökológiai (BARKER 1968) szemléletbe illeszkedtek, két szempontból is: (1) a moláris (azaz az egészséges, nem ingerekre bontott) környezet viselkedéses relevanciáját és (2) a viselkedés adaptív természetét és túlélési értékét hangsúlyozták.

Modern fejlemény, hogy a környezetvédelem és a pszichológia határterületén egy új diszciplína körvonalazódik: az ökopszichológia (VARGA 2004). E terület elméleti alapköve, hogy mivel a (természeti) környezet szennyezése és rombolása nem pusztán az emberek fizikai-biológiai létét, hanem a pszichológiai jóllétet és egészséget is veszélyezteti, így az emberi egészség fogalmának magában kell foglalnia a természettel való köl-

csönösen előnyös és fenntartható viszonyt is A terület képviselőinek egyrészt együttműködésre kell törekedniük a korábban már említett egészségpszichológiával. Fontos kiemelni, a környezetszennyezés negatív lélektani hatásaival kapcsolatosan a pszichológia felelőssége kétszeres (SÉRA 1990): (1) dokumentálnia kell a környezetszennyezés káros pszichológiai hatásait, és (2) a megelőzés érdekében – a környezeti neveléssel szorosán együttműködve – azonosítania kell azokat a humán tényezőket, melyek elősegítik a környezetvédelmet, és ily módon segítenie kell a hatékony döntéshozatalt és a megfelelő környezeti attitűdök, viselkedések kialakulását. Így az ökopszichológusok jelentős szerepet játszhatnak a környezetbarát, fenntartható viselkedési szokások, életstílus és üzleti kultúra megtervezésében, értékelésében illetve bevezetésében (SCHMUCK és VLEK 2003). Az ökológiai tudatosságot és az ember ökológiai felelősségét hangsúlyozó írások szerint a modern, az egyén kötetlen szabadságát zászlajára tűző individualizmus elképzelése természetesen foglálja magába az ember – a természet szempontjából káros – rövid távú gondolkodását. E mértéktelen szabadság kockáztatja az élővilág önszabályozó rendszerének működését. Ezért „erkölcsi homeosztázisra” és hosszútávú gondolkodásra van szükség, ami még azelőtt lép működésbe, mielőtt az ember ténylegesen veszélyeztetné természeti környezetét – ez az ökoszisztéma (LÁNYI 2004) „Azonosulás, megértés, tisztelet – az önmegvalósítás mélyökológiai receptje éppen ellentétes a hódítás és kisajátítás bevált euroamerikai stratégiájával” (LÁNYI 2004). A megelőzés érdekében tehát három fő kérdést kell átgondolnunk (SZÉKY 1979): Először is, milyen törvényszerűségek figyelhetők meg az érintetlen vagy az ember által kevésbé háborgatott természetben? Másodsor, milyen hatással van az ember arra a környezetre, amelyben él? Végül, hogyan lehet a nemkívánatos változásokat kivédeni, tompítani és/vagy korrigálni? – hiszen mi ebből és ebben a bioszférában élünk. Ennek megfelelően például az agrárszakembereknek „párbeszédet” kell folytatniuk azzal a természeti környezettel, ahol a munkájukat végzik – figyelembe kell venniük a talaj, a víz, a levegő és az itt található életközösségek létének törvényszerűségeit és az antropogén hatásokkal szembeni tűrőképességét. Egy új, a környezetpszichológiai kutatásokra is építő irányzat a „környezeti etika” (MCANDREW 1993), amelynek művelői felhívják a figyelmet az emberek kockázatos természeti attitűdjeire, igyekeznek megváltoztatni azokat, és emlékeztetnek az ember természet iránti felelősségére.

Környezeti preferenciák

Érdekes paradoxon, hogy az emberek rövid távú környezeti preferenciái, azaz tájattitűdjei – szemben a nyugati kultúrákban általánosnak tekinthető negatív természeti attitűdökkel – pozitívak, vagyis keressük a természetélményeket, más néven a zöld élményeket (green experience). Ezek az emberek elsődleges motivációi arra, hogy kimenjenek a természetbe és megtapasztalják azt. Kutatások szerint ennek a tapasztalatnak nem kell feltétlenül látványosnak lennie, gyakran elég egy fa is vagy egy kis rét – már ez csökkenti a stresszt, és pozitív hangulathoz és érzésekhez vezet.

Ebben a témában nagyszámú empirikus kutatás folyik. A környezetpszichológiai vizsgálatok tipikus technikája, hogy állóképen vagy filmen, esetleg élőben különböző tájakat nézetnek a vizsgálati személyekkel, vagy számítógépes táj-szimulációkat mutatnak nekik, és ezeket az ingeranyagokat különböző skálákon (kellemes-kellemetlen, stb.)

ítéltetik meg velük. Ezek az eljárások – minthogy ökológiai érvényességük meglehetősen kicsi – nem problémamentesek, azonban mégis fontosak, mivel robusztus eredményekhez vezettek.

A kutatási adatok (KAPLAN és KAPLAN 1982, WOHLWILL 1983) szerint a természeti vs. nem természeti helyek fizikai-észleleti tulajdonságai és ezek szerveződése – pl. változatosság, összetettség, keretbe foglaltság, konvergencia, kontraszt, újdonság, össze-(nem)illés, stb. – nagyon különbözőek. A kutatások szerint a természetes és az épített környezet többek között eltérnek például abban, hogy a természetben a formák kerekesebbek, lágyabbak, változatosabbak és többértelműek. Nagyobb az ingerek intenzitása, és kisebb az emberi kontroll a szenzoros bemenet fölött, mint az épített környezetben. A természetes környezet változékonyabb és gyakrabban tartalmaz „mozgó mozdulatlan elemeket”, mint például felhők, víz, fák, Nap (MCANDREW 1993).

Az ezek által az ingerek által kiváltott fiziológiai arousal és a hozzájuk kapcsolódó pszichológiai élmények markánsan eltérőek. A természeti tájak vizuális ingerjellemzői az optimális, közepes ingerkomplexitással írhatók le, míg az épített környezetek viszonylag magas komplexitás- és alacsony változatosságértékekkel jellemezhetők. Ez az oka, hogy a természeti helyeket szinte kivétel nélkül előnyben részesítjük az építettekkel szemben, előbbieket erősebb és pozitívabb tartalmú emlékeket hívnak elő belőlünk, csökkentik a stresszt, segítik a betegségekből való felgyógyulást, növelik az esztétikai élményt.

Mint a pszichológiában oly gyakran, ennél a kérdéskörnél is felmerült, hogy veleszületettek vagy tanultak-e a környezeti preferenciák. A környezetpszichológiai preferencia-kutatások jellegzetesen evolúciós szemléletűek: APPLETON (1975) szerint azt, hogy egy élőhely adaptív-e és ebből eredően vonzó-e, a „látni, de nem látszani” alapelve határozza meg. Szerinte ez az alapelv két jellemzőre épül: a menedékhely/búvóhely, és a kilátás (azaz mennyire tisztán látni rá a területre) tulajdonságokra. APPLETON (1975) elképzelése szerint a jelenlegi tájpreferenciák adaptivitásuk miatt alakultak ki, és a funkciójuk az, hogy működésük alapján gyorsan és tudattalanul képesek legyünk a megfelelő alkalmazkodási értéket rendelni az adott környezeti feltételekhez. Empirikus kutatások mutattak rá, hogy annak ellenére, hogy a tájpreferencia sok egyéb mellett függ a vizsgálati személyek demográfiai jellemzőitől, kedvelt szabadidős tevékenységeitől, vagy épp az évszakoktól; bizonyos specifikus fizikai alkotórészek vagy tulajdonságok szinte mindenki számára vonzóvá teszik a természeti környezeteket: egy tisztás, egy erdő (különösen, ha, egy kevés cserjével és bő aljnövényzettel rendelkezik). HULL és HARVEY 1989-ben (idézi MCANDREW 1993) Ausztráliában elővárosi parkokra adott érzelmi válaszokat vizsgált. Azt találták, hogy a vegetáció és a vadállomány mennyisége, a fák mérete és a sűrűségük pozitívan kapcsolódott az öröm érzelmeihez az adott környezetben. Más vizsgálatok szerint a természetes vízben gazdag tér okoz kedvező érzelmi állapotot, és szintén fontosak az esztétikai élményben a hangok (pl. vízcsobogás, madárcsicsergés). A sziklák változatossága vonzóvá teszi a tájat, míg a keskeny mezők, bozótosok, mezőgazdasági területek negatív ítéleteket váltanak ki a táj vonzóságát illetően. Adott tájak előnyben részesítésében a színpreferencia is szerepet játszhat (NEMCSICS 2004).

Környezetpszichológiai szempontból nem annyira az egyes tájalkotó elemeket tanulmányozzák a kutatók, hanem inkább a táj általános rendszerét, szerveződését, ami közvetít az elemek fizikai tulajdonságai és a rájuk adott pszichológiai–esztétikai válasz között. Ezek a szerveződési megjelenések a természeti környezet kollatív tulajdonságai,

amelyek meghatározzák, hogy mi fogja magára vonni a figyelmet a tájban, és így lehetővé teszik a tér rendezett észlelését. Ilyen kollatív tulajdonságok a keretezettség, a konvergencia (a vonalak összetartanak, ezzel egy pontba fókuszálva a figyelmet) a kontraszt, a koherencia (egésszé szervezettség), az összetettség (az elemek száma és változatosága), a legibilitás (olvashatóság, átláthatóság) és a rejtélyesség (vagyis hogy a helyszín több információt tartalmaz, mint amennyit pillanatnyilag láthatunk). A szabad természet és a rendezett növényi tér szépsége és harmóniája sokoldalúan formálja a személyiséget. A táj és a kert (DÓSA 2002) mint az esztétikai nevelés két eszközének a fogalmába a talaj, a levegő, a víz, és az itt élő növény és állatvilág is beletartozik. Hiszen ezek a helyek multimodális ingermezőként hatnak: illatuk, színük, formaviláguk, szerkezetük és a bennük látható és hallható mozgások és hangok mind-mind személyiségünk mélyrétegeit szólítják meg, s „ismerősségük révén” könnyebben kiválthatják a helyhez való alkalmazkodásunkat. Bár közvetlen adaptivitásukat – főleg a városias környezetekben – sokan kétségbe vonják, mégis lényegesek, mivel pozitív állapotokkal (pl. esztétikai elégedettség, izgatottság hiánya, áttekinthetőség élménye) kapcsolódnak össze.

A fenti eredmények közelebb visznek az ember pihenési, rekreációs viselkedésének, és a környezet ebben betöltött szerepének megértéséhez is. Érdekes vizsgálatok mutattak rá pl. a természettel való találkozás típusa (hegymászás, horgászás vagy épp vadvízi evezés) és a személyiség bizonyos tulajdonságai közötti összefüggésekre. A természethez való viszonyulás tekintetében két embertípust különítettek el a vizsgálatok: „puristák” és „nem puristák”. A puristák erősen vágnak a magányra és jobban zavarja őket az emberi beavatkozás a környezetbe. A „purizmus” inkább jellemzi a férfiakat, de összefügg más jellemzőkkel is, pl. a képzettséggel, és a gyerekkori lakóhely típusával (város vagy vidék). A kutatások azt is kimutatták, hogy a természeti környezet eltérő szimbolikus motiváló hatással bír látogatóira: lehet (1) pihentető, mivel békésebb és visszafogottabb, mint pl. a városi környezet, (2) kompetenciaépítő, mivel új tapasztalatokat, képességeket szerezhetünk (ezért gyakori a természetes környezetben való tevékenykedés mint a pszichoterápia része), (3) izgalmat nyújtó, monotoniatörő közeg – már utaltunk rá, hogy mennyire eltérő szenzoros inputot nyújt a természeti és az épített környezet, ill. (4) misztikus alapértékek (titokzatosság, örök körforgás, megújulás, stb.) szimbóluma.

Ebben a tekintetben is igazolódik a (természeti) környezet és az ember tranzakcionális kapcsolata: az adott táj rekreációs potenciálja és a személy tulajdonságai, állapota bonyolult kölcsönviszonylatban állnak.

Irodalom

- APPLETON J. 1975: The experience of landscape. Wiley and Sons, London.
- BARKER R. G. 1968: Ecological psychology: Concepts and methods for studying the environment of human behavior. Stanford University Press, Stanford.
- BAUM A., FLEMING R., DAVIDSON L. M. 1983: Natural disaster and technological catastrophe. *Environment and Behavior*, 15: 333-354.
- CALHOUN J. B. 1962: Population density and social pathology. *Scientific American*, 206: 139-148.
- DÓSA Zs. 2002: Kertkultúrák a kultúrák tükrében – a kínai, a japán, a francia és az angol kert szimbolikai, kulturális és környezetpszichológiai elemzése. Szakdolgozat, témavezető: Düll Andrea, DE BTK, Debrecen.
- DÜLL A. 2001: A környezetpszichológia története. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 2: 287-328.
- DÜLL A. 2002: Kiszolgáltatottság a természettől a technikáig, Környezetpszichológia építészeknek. *AlapRajz*, BertelsmannSpringer, Budapest. 9: 8-9.

- DÜLL A., URBÁN R. 1997: Az épített környezet konnotatív jelentésének vizsgálata: módszertani megfontolások. *Pszichológia*, 17: 51–179.
- GARDNER G. T., STEIN P. C. 1996: *Environmental problems and human behavior*. Allyn and Bacon, Boston.
- HALÁSZ L., HUNYADY GY., MARTON L. M. 1979: *Az attitűd pszichológiai kutatásának kérdései*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- HARTIG T., EVANS G. W. 1993: A természetélmény pszichológiai alapjai. In: DÜLL A., KOVÁCS Z. (szerk.) (1998): *Környezetpszichológiai szöveggyűjtemény*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, pp. 233–254.
- HOLAHAN C. J. 1982: *Environmental psychology*. Chapter 4. *Environmental attitudes*, Random House, New York.
- KAPLAN S., KAPLAN R. 1982: *Cognition and environment: Functioning in an uncertain world*. Praeger, New York.
- LÁNYI A. 2004: *Környezet és etika*. *Liget*, 9: 48–63.
- LE CORBUSIER 1981: *Új építészet fel*. Corvina Kiadó, Budapest.
- MCANDREW F. T. 1993: *Environmental psychology*. Brooks/Cole Publishing Company, Belmont, California.
- MILGRAM S. 1970: A nagyvárosi élet élménye. *Pszichológiai elemzés*, In SZILÁGYI V., (szerk.): *Együttérzés, önzetlenség, felelősség*. Tankönyvkiadó, Budapest. pp. 37–57.
- NEMCSICS A. 2004: *Szindinamika*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- SÉRA L. 1990: A pszichológia és a környezet. *Pszichológia*, 10: 609–639.
- SCHMUCK P., VLKEK C. 2003: Psychologists can do much to support sustainable development. *European Psychologist* 8: 66–76.
- SUEDFELD P. 1987: Extreme and unusual environments. In: STOKOLS D., ALTMAN I., (eds.): *Handbook of environmental psychology*. Vol. 1, Wiley, New York. pp. 863–887.
- SZÁRAZ P., JAKAB GY. 2002: *Ember és környezete I*. Budapest. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium és a Magyar Szakképzési Társaság.
- SZÉKY P. 1979: *Ökológia – a természet erői a mezőgazdaság szolgálatában*. Natura, Budapest.
- VARGA A. 2004: *A környezeti nevelés pedagógiai, pszichológiai alapjai*. PhD-disszertáció, ELTE BTK Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.
- WILLEMS E. P. 1977: Behavioral ecology, In: STOKOLS D., (ed.): *Perspectives on environment and behavior*. Theory, research, and applications, Plenum Press, New York. pp. 39–69.
- WOHLWILL J. F. 1983: The concept of nature: A psychologist's view, In: ALTMAN I., WOHLWILL J. F. (eds): *Human behavior and environment: Advances in theory and research*, Vol. 6, Plenum, New York. pp. 5–37.

NATURAL ENVIRONMENT – AN ENVIRONMENTAL PSYCHOLOGICAL APPROACH

A DÜLL¹, ZS DÓSA²

¹Eötvös Loránd University, Faculty of Pedagogy and Psychology, Department of Experimental General Psychology, 1064 Budapest, Izabella u. 46. e-mail: dullandrea@freemail.hu

²Eötvös Loránd University, Doctoral School of Psychology, Program of Behavioral Sciences, Csongrádi Forrás Ltd., 6640 Csongrád, Hegyi Antal u. 12. e-mail: platan88@vipmail.hu

Keywords: environmental psychology, natural/built environment, green experience, environmental/natural attitudes, nature conservation, eco-psychology, environmental preference

Abstract: Distinction of the natural and built environment is the basis of several environmental psychological theories. One of the main characteristics of these theories is that — in different ways —, they can be related closely to considerations of other fields of psychology, e.g., health psychology and life-quality studies. In the psychology of natural environment researchers make scientific investigations in two areas: attitudes (evaluative relationships, e.g., place satisfaction of people, nature protection, environmental problems), and preferences. Environmental preferences are studied typically from an evolutionary viewpoint: according to the theories the actual landscape-preferences had developed because of their adaptivity. The essence of these preferences is the green-experience. The results of these environmental psychological investigations make us understand the role of natural environment in human relaxational and recreational behavior.